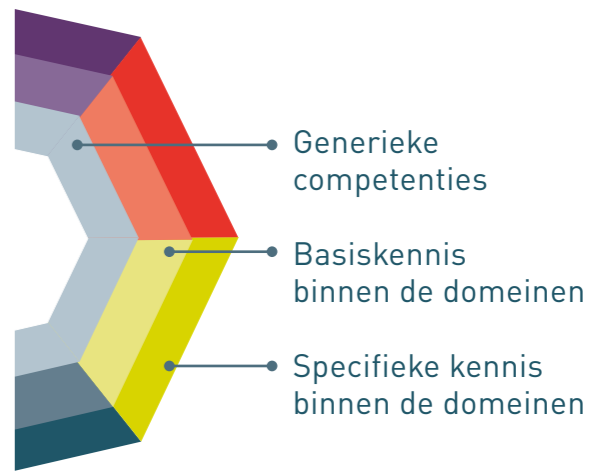
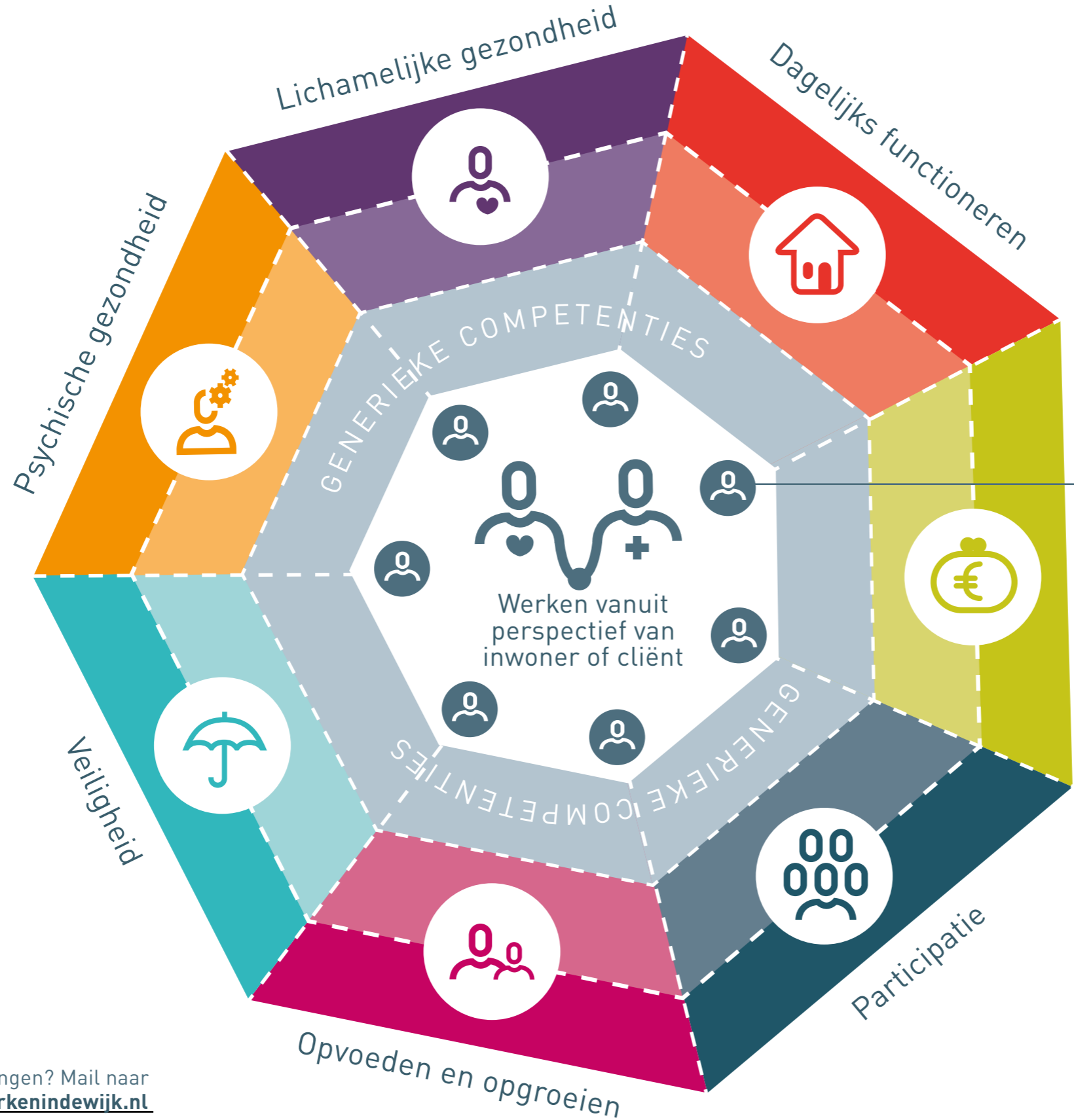

Kennisbouwstenen

voor professionals die integraal werken in de wijk

TIP!
 Wil je zoeken naar een specifiek onderwerp? Gebruik **ctrl + f** om de zoekfunctie te openen.

Kennis van specifieke doelgroep

- Jeugd en opvoeders
- Ouderen
- Mensen met NAH
- Mensen met een licht verstandelijke beperking en zwakbegaafdheid
- Mensen met een migratieachtergrond
- Lesbisch, homoseksueel, biseksueel, transgender, intersekseconditie (LHBTI)
- Mensen met laaggeletterdheid

(Klik op de doelgroep voor meer informatie)

TIP!
 Vragen of aanvullingen? Mail naar info@integraalwerkenindewijk.nl

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Introductie

Verschillende vragen over uiteenlopende onderwerpen van diverse doelgroepen. Dat is de dagelijkse praktijk van sociale wijkteams/netwerken. Wat betekent dat voor de kennis – zowel de algemene als specifieke – waarover wijkteams/netwerken moeten beschikken? En hoe maken we ontbrekende kennis toegankelijk?

De gemeente Amersfoort/regio Eemland beantwoordde deze vragen in de vorm van kenniskaarten. Het team van 'Integraal werken in de wijk' heeft hier in 2016 een bijdrage aan geleverd en in 2017 is besloten om het initiatief uit te breiden. De kenniskaarten zijn bewerkt zodat deze door meerdere wijkteams/netwerken te gebruiken zijn. Zo is de indeling van de kennis in domeinen herzien en er zijn kennisbronnen toegevoegd via links. Verder spreken we vanaf nu niet meer over kenniskaarten maar over bouwstenen. De bouwstenen zijn getoetst aan landelijk beschikbare kennis en zijn voorgelegd aan verschillende kennisinstituten, wijkteams/netwerken en hun professionals. Dit geeft een rijke, niet uitputtende verzameling, die dient als hulpbron voor wijkteams/netwerken om hun kennis te bepalen en te ontwikkelen. De bouwstenen worden regelmatig gescreend en aangevuld.

Doel

De bouwstenen hebben meerdere doelen:

- Overzicht van de algemene en specifieke kennis waarover wijkteams/netwerken (moeten) beschikken. Kennis die men als team/netwerk al heeft of ontbeert kan zo worden opgespoord.
- Afbakening van welke vragen het wijkteam/netwerk kan beantwoorden. Dit helpt bij het bepalen wanneer een specialist moet worden ingezet.
- Kennisontwikkeling en de borging daarvan. De bouwstenen kunnen behulpzaam zijn wanneer wijkteams/netwerken plannen maken voor scholing of deskundigheidsbevordering.
- De vindbaarheid van relevante kennisbronnen verbeteren.

Toelichting bouwstenen

De bouwstenen zijn weergegeven in de vorm van een spinnenweb. Professionals nemen in dit web een centrale positie in. Het handelen van de professional is gericht op de inwoner met een vraag of probleem. De inwoner staat daarom afgebeeld dichtbij de professional. Inwoners maken deel uit van specifieke doelgroepen, zoals jeugd en opvoeders; ouderen; mensen met niet-aangeboren hersenletsel (NAH); mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB) of zwakbegaafdheid, mensen die laaggeletterd zijn; mensen met een niet-westerse achtergrond; lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen, transgenders, mensen met een intersekseconditie (LHBTI).

Algemene informatie over deze doelgroepen is zeer bruikbaar en is te vinden via de navigatiebalk aan de rechterkant van het web.

Daarnaast is het vertrekpunt dat iedere professional uit een wijkteam/netwerk beschikt over generieke competenties. Deze staan in de cirkel rondom de professional en de doelgroepen.

Specifieke kennis en kennisbronnen van professionals staan gerangschikt onder de zeven kennisdomeinen.

Bij het beschrijven van de kennis waarover wijkteams/netwerken moeten beschikken, is gebruik gemaakt van het 'T-shaped professional'-model. Uitgangspunt van dit model is dat de kennis bestaat uit (1) generieke competenties en (2) algemene en specifieke kennis op een bepaald kennisdomein. We onderscheiden zeven kennisdomeinen, namelijk:

- lichamelijke gezondheid
- dagelijks functioneren
- inkomen
- participatie
- opvoeden en opgroeien
- veiligheid
- psychische gezondheid

Elke domein bevat drie typen kennis: algemene kennis die nodig is om een vraag te verhelderen en eventuele opvallendheden te signaleren, specifieke kennis die nodig is om mensen te ondersteunen en links naar verdiepende documenten, websites en/of een e-learning. Samen vormen deze de kennisbouwstenen waarover een wijkteam/netwerk mogelijk moet beschikken.

Toepasbaarheid

Het document is niet uitputtend; beoogd wordt om door toetsing in de praktijk de bouwstenen door te ontwikkelen. De bouwstenen zijn breed toepasbaar en te gebruiken ongeacht de inrichting van een wijkteam/netwerk. Daarbij kunnen ze zowel op individueel, team- als regionaal niveau worden gebruikt. Hierbij is het belangrijk dat wijkteams/netwerken zelf bepalen welke kennis zij nodig hebben, gezien de opgave of opdracht in hun wijk of gebied of wanneer er juist naar experts verwezen dient te worden.

Voor meer informatie over de bouwstenen of voor ondersteuning bij de toepassing ervan, kan contact worden opgenomen met: info@integraalwerkenindewijk.nl

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt

Begrippen als 'eigen kracht' en 'cliëntgericht werken' zijn aardig ingeburgerd. Maar lukt het om werkelijk aan te sluiten bij noden en behoeften van inwoners en cliënten? Wat is voor inwoners en cliënten belangrijk als het gaat om goede zorg en ondersteuning?

I&O research heeft klantenpanels waar zij jaarlijks de tevredenheid peilen over het sociaal domein. [In 2017 rapporteerde zij:](#)

- 1 op 10 zorggebruikers geeft een onvoldoende. Top 5 van redenen.
- 1. Lange wachttijd voordat de hulp op gang kwam (57%).
- 2. Het niet goed naar de hulpvrager luisteren (50%).
- 3. Organisaties die niet goed samenwerken (43%).
- 4. Steeds maar weer dezelfde gegevens geven (42%).
- 5. Te veel doorverwijzingen (38%).

Hoe kun je goed aansluiten?

Wees je bewust van jouw visie op diensten en hulp die je biedt. Omarm je de volgende visie?

- Ieder mens heeft een eigen plek om te wonen en te leven; dat geeft de gelegenheid om mee te doen in de samenleving.
- In een inclusieve samenleving hoort iedereen erbij en telt iedereen mee. Daarvoor is er ruimte nodig om aan te sluiten bij de diverse achtergronden en leefstijlen van inwoners en cliënten.

Tips voor het contact met inwoners en cliënten:

- Ga in op de behoeften van inwoners en cliënten.
- Stel de inwoner/cliënt op zijn gemak.
- Wees transparant.
- Pas je tempo aan dat van de cliënt aan.
- Wees betrouwbaar

Wat werkt in de hulpverlening?

- Versterk de autonomie van de cliënt door zijn eigen visie en oplossingen te (helpen) ontwikkelen.
- Werk respectvol samen met de cliënt als gelijkwaardige partners met verschillende expertises.
- Laat de realistische verwachting ontstaan dat doelen bereikt kunnen worden en creëer vertrouwen door het bekrachtigen van successen.

- Richt je op de inwoner/cliënt in de gehele omgeving waarin hij leeft en op het vergroten van zijn eigen kracht en zelfregie.
- Ga als professionals en beleidsmakers in gesprek mét mensen i.p.v. over hen te praten.
- Geef als gemeente of zorgorganisatie inwoners of cliënten een podium om gezamenlijk in gesprek te komen.
- Ondersteuning is effectief wanneer deze omarmd wordt door de mensen waar het voor bedoeld is en als deze past bij het dagelijks leven en bij hun behoeften.
- Start bij de hulp bij praktische zaken, ook om vertrouwen en veilig. te maken met de cliënt'. Vertrouwen en veiligheid zijn daarin belangrijk.
- Continuïteit van de hulpverlening.

Meer lezen:

[Perspectief van de klant als uitgangspunt \(Hoofdstuk 5 Blz. 12\)](#)

[Werken vanuit zelfregie](#)

[Wat hebben jeugdigen en ouders nodig om verantwoordelijkheid te nemen en regie te voeren?](#)

[Sleutels voor cliëntgericht werken](#)

[Samenwerking GGZ en sociale professionals in ondersteuning participatie van burgers](#)

[Tips van cliënten over gedeelde besluitvorming](#)

[Tools om met cliënten in gesprek te gaan](#)

[Oplossingsgericht werken](#)

[Behoeftonderzoek onder jonge ouders over de mogelijkheden van digitalisering in relatie tot preventieve gezondheidszorg](#)

[Uitleg de nieuwe route van zorg voor burgers/cliënten](#)

[E-learning reflecteer je op je eigen professionele basishouding](#)

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis van jeugd en opvoeders

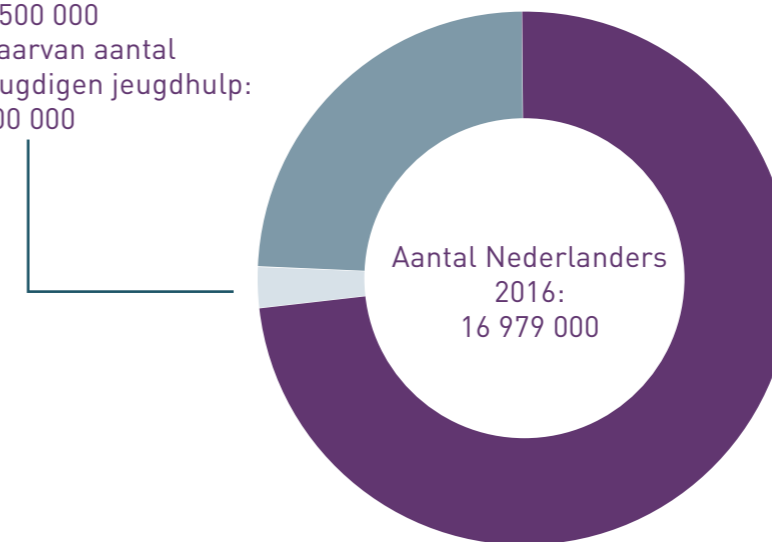
Omvang

In Nederland waren in 2016 meer dan 2,5 miljoen meerpersoonshuishoudens met kinderen. Een aanzienlijk deel van de bevolking bestaat uit jeugdigen: op 1 januari 2016 een kleine 4,5 miljoen (van 0 tot 22 jaar) volgens cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Daarbij is 13% van de bevolking jonger dan 12 jaar. Per regio zijn er echter grote verschillen te zien in deze aantallen. In 2016 ontvingen bijna 400 duizend jeugdigen een vorm van jeugdhulp. Hierbij is het opvallend dat meer jongens dan meisjes een beroep doen op jeugdhulp.

Beschrijving

In de eerste levensfasen maakt de mens een grote (biopsychosociale) ontwikkeling door. Een jeugdige ontwikkelt zich van baby tot volwassene en doorloopt daarin verschillende ontwikkelingsfasen. Denk bijvoorbeeld aan het leren praten op peuterleeftijd, zindelijkheid en het zelfstandig worden in de puberteit. Velen – ouders, verzorgers, opvoeders, familie, vrienden, burens – beïnvloeden de manier waarop een jeugdige zich ontwikkelt. Daarnaast wordt bijgedragen aan ontwikkeling en opvoeding door belangrijke leefdomsfeiren van jeugdigen, zoals kinderopvang, school en vrijetijdsactiviteiten. In specifieke situaties kunnen ook hulpverleners en andere ondersteuners bij jeugdigen betrokken zijn. Wanneer deze ondersteuning aan kinderen en hun opvoeders wordt geboden, is het belangrijk om aan te sluiten bij de ontwikkelingsfase en de ontwikkelbehoefte van het kind, alsmede bij de capaciteiten van ouders om hierin te voorzien. Daarbij komen vragen naar voren, zoals wat de invloed is van gezins- en omgevingsfactoren; of er sprake is van een normale of afwijkende ontwikkeling; én wat dit vraagt van de opvoeders. Omdat ieder gezin zijn eigen geschiedenis, omvang en overtuigingen heeft, is een persoonlijke en passende aanpak gewenst.

Aantal jeugdigen:
4 500 000
waarvan aantal
jeugdigen jeugdhulp:
400 000

Handige links

[Informatie voor opvoeders](#)

[Informatie voor \(jeugd\)professionals \[1\] en \[2\]](#)

[Informatie over normale ontwikkeling jeugdigen \[1\] en \[2\]](#)

[Tools voor de werken met jeugd](#)

[Cijfers rond jeugd](#)

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis over ouderen

Omvang

Volgens cijfers van het CBS is momenteel 1 op de 6 mensen 65 jaar of ouder. Er wordt verwacht dat deze verhouding in 2050 1 op de 4 is. Nu zijn er rond de 3 miljoen mensen ouder dan 65 jaar.

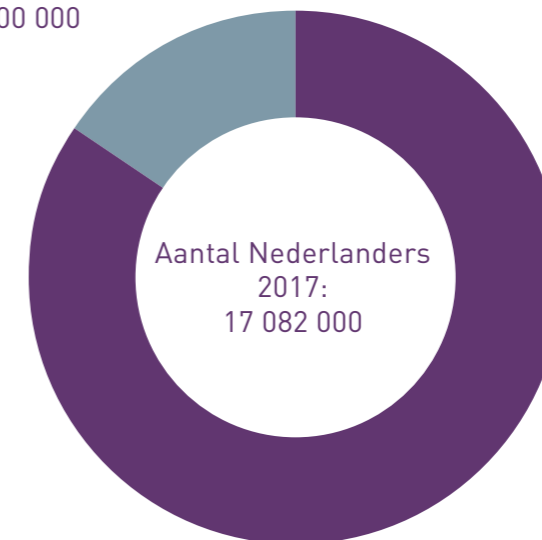
Beschrijving

Mensen in Nederland worden steeds ouder en blijven langer thuis wonen. Bij ouderen kan de gezondheid en het welbevinden om verschillende redenen afnemen waardoor de kwetsbaarheid van ouderen in de wijk toeneemt. Het gaat meestal om een opeenstapeling van verschillende factoren: lichamelijke (gehoor, vermoeidheid), psychische (depressie), cognitieve (geheugen, snelheid) en sociale (eenzaamheid). Deze factoren beïnvloeden het functioneren en vergroten de kans op problemen met de gezondheid. Niet alle kwetsbare ouderen hebben complexe problemen, maar het risico hierop is aanwezig.

We spreken van een kwetsbare oudere wanneer er sprake is van meer dan één aandoening of functiebeperking, bijvoorbeeld én in het bewegen én in het huishoudelijk werk. Het langer zelfstandig thuis wonen vraagt om vroegsignalering van kwetsbaarheden bij ouderen. Op deze manier kan er preventieve zorg en ondersteuning geboden worden. Naast professionals kan deze ondersteuning ook deels geboden worden door familieleden, burens en kennissen.

Beweging heeft een positieve invloed op alle domeinen van kwetsbaarheid. Daarom worden beweeginterventies voor ouderen aanbevolen. Een risicogroep vormen ouderen met een lage opleiding, aangezien kwetsbaarheid bij deze doelgroep vaker voorkomt. Gezien ouderen verschillende interesses, behoeften en voorkeuren hebben, is een persoonlijke aanpak en een passende begeleiding wenselijk.

Aantal 65 plussers:
3 100 000

Handige links

[Signalering ouderenzorg](#)

[Oud worden in Nederland](#)

[Vroegopsporing van complexe problematiek](#)

[Als ik ouder word](#)

[E-learning Spil in de Wijk](#)

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis van niet-aangeboren hersenletsel

Omvang

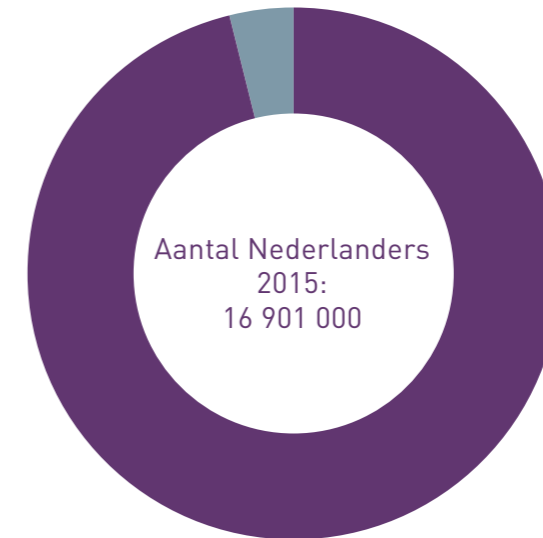
In Nederland hebben naar schatting 650.000 mensen met niet-aangeboren hersenletsel (NAH) te maken.

Beschrijving

De definitie van NAH is: afwijking of beschadiging van de hersenen die na de geboorte door ziekte of andere oorzaken, zoals door een klap op het hoofd, is ontstaan. Dit heeft grote gevolgen voor de manier waarop de getroffene en zijn naasten hun leven leiden, mede doordat er onzichtbare gevolgen kunnen optreden. Bij NAH is er sprake van een 'breuk in de levenslijn'. Het levenspatroon verandert, zoals de relaties, het werk en de verwachtingen voor de toekomst.

NAH kan verschillende oorzaken hebben. Zo wordt er onderscheid gemaakt tussen traumatisch (bijvoorbeeld een ongeval) en niet-traumatisch letsel. Bij niet-traumatisch letsel kan het bijvoorbeeld gaan om een cerebrovasculair accident (CVA); een beroerte. Mensen met NAH kunnen problemen hebben op uiteenlopende gebieden: op zintuiglijk, motorisch, cognitief en/of psychologisch (gedrag, emoties, verandering van persoonlijkheid) vlak. De specifieke gevolgen verschillen van persoon tot persoon. Dat heeft te maken met de plaats van het letsel, de ernst van de beschadiging en de leeftijd waarop het letsel is ontstaan. Je kunt hersenletsel herkennen aan een zevental signalen. Voorbeelden hiervan zijn het ontbreken van inzicht in de eigen grenzen, veranderingen in de zintuigen en het vastlopen in bekende situaties. De gevolgen van een NAH kunnen invloed hebben op zowel de leefomgeving als de participatie in de samenleving. Mensen met een NAH vragen om persoonlijke en passende begeleiding op meerdere levensdomeinen.

Schatting Nederlanders met NAH eind 2015: 650 000

Handige links

[Meer informatie over de 7 signalen van NAH](#)

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Kennis van licht verstandelijke beperking en zwakbegaafdheid

Omvang

In Nederland zijn er ongeveer 142.000 mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB), ofwel mensen met een IQ onder de 70. Volgens het Sociaal Cultureel Planbureau zijn er ongeveer 2,2 miljoen Nederlanders met een IQ tussen de 70 en 85; zwakbegaafdheid. Er wordt geschat dat daarvan 1.4 miljoen mensen problemen ondervinden met de sociale zelfredzaamheid.

Beschrijving

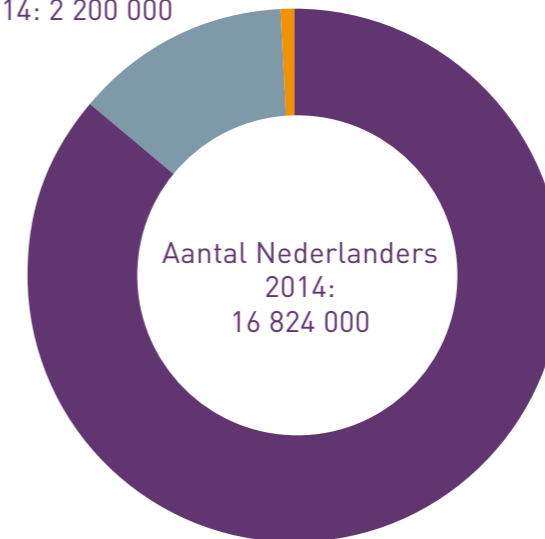
Zowel LVB als zwakbegaafdheid worden gekenmerkt door achterstanden in het cognitieve functioneren en in de zogenoemde adaptieve vaardigheden. Er is sprake van leerachterstanden, maar er zijn ook problemen met het begrijpen van taal en met sociale en praktische vaardigheden.

Mensen met een verstandelijke beperking en zwakbegaafdheid hebben meer moeite om mee te komen in onze maatschappij, die steeds complexer wordt. Zij worden stelselmatig overvraagd: op school, op het werk en in het alledaagse contact. Ze lopen veelal op hun tenen om zich staande te houden, met als gevolg faalervaringen, gevoelens van frustratie en een negatief zelfbeeld. Dit kan de verdere ontwikkeling belemmeren, omdat ze gedemotiveerd raken als ze niet aan de verwachtingen kunnen voldoen. Deze negatieve gevoelens kunnen zich onder meer uiten in opstandig gedrag.

Door vroegsignalering kan de benodigde ondersteuning worden geboden die aansluit bij het ontwikkelingsniveau. Hierdoor kunnen overvraging en de daaruit voortkomende (gedrags)problemen zoveel mogelijk worden voorkomen. Een belangrijk kenmerk van LVB/zwakbegaafdheid is dat het aan het uiterlijk meestal niet te zien is en daardoor dus lastig te herkennen. Toch zijn er signalen die op LVB/zwakbegaafdheid kunnen wijzen, zoals probleemgedrag van een jeugdige of problemen in de gezinssituatie. Het is dan onvoldoende om alleen LVB/zwakbegaafdheid vast te stellen. Verdere beeldvorming en diagnostiek naar bijkomende problemen en mogelijke oorzaken zijn nodig om een zo compleet mogelijk beeld te vormen. Daarbij dient ook aandacht zijn voor de sterkere kanten van een persoon. Deze sterkere kanten vormen belangrijke aangrijpingspunten voor de verdere ondersteuning. Mogelijke verwijzers kunnen zijn: integrale vroeghulp (IVH), MEE (organisatie voor ondersteuning bij leven met een beperking), speciaal onderwijs, psychologen in de eerste lijn, jeugdzorg, kinder- en jeugdpsychiatrie, orthopedagogische behandelcentra (OBC's) en instellingen in de verstandelijk gehandicaptenzorg.

Schatting Nederlanders
zwakbegaafd 2014: 2 200 000

Schatting Nederlanders
lVB 2014: 142 000

Handige links

[Handreiking vroegsignalering lvb](#)

[Hoe zijn mensen met een lvb te herkennen?](#)

[Kenmerken en oorzaken lvb](#)

[Zorg beter begrepen](#)

[Methodiek cliëntenparticipatie in de wijk](#)

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Kennis van mensen met een migratie-achtergrond

Omvang

In 2015 waren er volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek meer dan 3,5 miljoen mensen met een migratieachtergrond in Nederland. Het gaat hierbij om zowel de eerste als de tweede generatie.

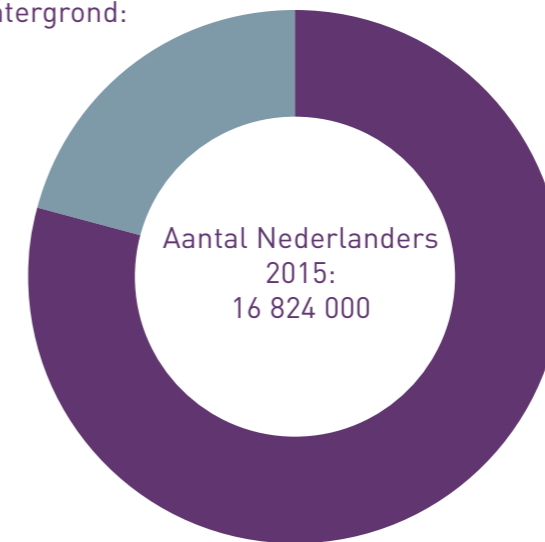
Beschrijving

Om tal van redenen zijn er in de afgelopen jaren migranten vanuit verschillende landen naar Nederland gekomen. Er wordt van migranten gesproken als tenminste één ouder in het buitenland is geboren. Hierbij gaat het bij de eerste generatie om mensen die zelf in het buitenland geboren zijn en bij de tweede generatie om mensen die in Nederland geboren zijn, maar één van hun ouders niet.

Migratie kan diverse problemen (financieel, huisvesting, werkloosheid en taal) met zich meebrengen. Daarbij kan ook acculturatiestress een rol spelen, wat wil zeggen dat er stress ontstaat rondom het aanpassen aan de gewoonten van het nieuwe land. Voor de migranten jeugd is er een grotere kans op emotionele ondersteuningsbehoeften dan bij autochtone jeugd. Zij kunnen bijvoorbeeld last krijgen van botsende waarden tussen culturen en het vormen van hun eigen identiteit. Opvallend is dat jeugdigen met een migratieachtergrond minder professionele hulp krijgen. Daarnaast zijn er risicogroepen zoals vrouwen die worden overbelast door mantelzorg. Onbekendheid met de voorzieningen en de ondersteuning kunnen ook barrières zijn voor migranten. Dit alles vraagt een specifieke aanpak van professionals.

Voor een passende aanpak bij mensen met een migratieachtergrond is het nodig de kenmerken van het individu of de groep in beeld te hebben. Het gaat daarbij vooral om demografische gegevens, gezondheidsgegevens en informatie over prestaties in het onderwijs, op de arbeidsmarkt en andere maatschappelijke gebieden. Bekendheid met gebruiken, gewoonten en levensovertuigingen zorgen voor betere aansluiting en contact. Gegevens over de culturele diversiteit in bepaalde wijken zijn te vinden op de gemeentelijk websites (sociale atlas/bureau voor onderzoek en statistiek). Om de benodigde informatie rond gezondheid, prestaties in het onderwijs, jeugdwerkloosheid en risicofactoren te verzamelen, kan gebruik gemaakt worden van bestaande voorzieningen en instrumenten, zoals de GGD-gezondheidsmonitor, de veiligheidsmonitor, leerplichtcijfers en cijfers over werkloosheid.

Aantal Nederlanders met migratie achtergrond: 3 500 000

Handige links

[Sensitiviteit diversiteit](#)

[Meer informatie over vluchtelingen](#)

[Meer informatie over discriminatie](#)

[Afbakening van generaties met een migratieachtergrond](#)

[Meer informatie over de verschillende begrippen rondom migranten](#)

[Factsheets vluchtelingen en asielzoekers](#)

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Kennis van lesbisch homoseksueel biseksueel transgender intersekseconditie (LHBTI)

Omvang

Het blijkt lastig om een precieze aanduiding van de omvang te geven over het aantal LHBT-mensen. Verschillende bronnen laten zien dat het percentage rond de 7% ligt. Er zijn in Nederland zo'n 85 duizend mensen met een vorm van intersekse.

Beschrijving

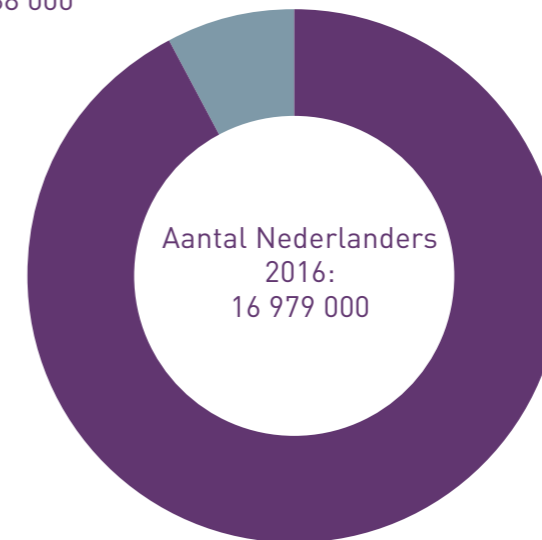
De meeste bekende seksuele voorkeuren zijn heteroseksueel, homoseksueel (voor vrouwen ook wel lesbisch genoemd), biseksueel en asexueel. Tegenwoordig wordt de term LHBTI gebruikt om de doelgroep als totaal te benoemen. Dit staat voor lesbisch, homoseksueel, biseksueel, transgender en de intersekse conditie. Genderidentiteit is het gevoel dat iemand heeft over de eigen gender. Ieder mens heeft een genderidentiteit: man, vrouw, iets er tussenin, beiden of geen van beiden. Het gaat om iemands persoonlijke overtuiging. Als een genderidentiteit (hoe iemand zich van binnen voelt) niet helemaal overeenkomt met iemands lichaam (hoe men er van buiten uitziet), is iemand mogelijk transgender. De genderexpressie gaat om de manier waarop iemand 'mannelijke' en/of 'vrouwelijke' kanten aan de buitenwereld laat zien, zoals in kleding en gedrag. Als een vrouw of meisje als weinig 'vrouwelijk' en als een man of jongen als weinig 'mannelijk' wordt gezien, is deze persoon mogelijk gender non-conform. De seksuele voorkeur geeft aan tot wie men zich aangetrokken voelt. Het gaat hierbij onder andere om seksualiteit, intimiteit en relatievorming.

LHBTI-jeugdigen zijn extra kwetsbaar, omdat in deze fase veel aspecten van het vormen van de genderidentiteit samenkomen. De rol van de omgeving van de jeugdige is hierin cruciaal, want in de praktijk blijkt dat jeugdigen het lastig vinden vragen en problemen die verband houden met hun genderidentiteit te bespreken. De heteronorm is wat dat betreft dominant.

Andere risicogroepen zijn transgenders, ouderen en LHBTI's met een streng religieuze achtergrond (o.a. biculturele en vluchtelingen). Veel LHBTI's zijn gevoelig voor 'minderheidsstress'. Dit doordat zij eerder te maken hebben gehad met pesten, uitsluiting of geweld. Transgenders hebben vaker te maken met specifieke problematiek, zoals psychische problemen (depressie), eenzaamheid en hogere werkloosheid.

Mensen die worstelen met hun genderidentiteit, die in transitie zijn of zijn geweest, hebben extra ondersteuning en coaching nodig. Professionals hebben vaak een handelingsverlegenheid in de omgang met transgenders en voelen zich onhandig in de bejegening. LHBTI-ouderen zijn veelal onzichtbaar. Het was vroeger namelijk gewoon om dit soort gevoelens verborgen te houden. Daarom komt schaamte nog veel voor onder ouderen. Soms gaan ouderen, als ze aangewezen zijn op zorg, opnieuw de kast in. LHBTI-ouderen willen, net als anderen, zorg, ondersteuning of begeleiding in een veilige sfeer met respect voor hun leefstijl en identiteit.

Aantal Nederlanders LHBTI
1 188 000

Handige links

[Kenmerken en oorzaken lvb](#)

[Meer over LHBTI](#)

[Online module Hoe ondersteun je LHBTI cliënten](#)

[LHBT monitor](#)

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis van Laaggeletterdheid

Omvang

Volgens de stichting Lezen en Schrijven zijn er in Nederland 2,5 miljoen mensen van 16 jaar en ouder die moeite hebben met lezen, schrijven, en/of rekenen. In de leeftijdsgroep tussen de 16 en 65 jaar gaat het om 1,3 miljoen Nederlanders die moeite hebben met taal. In tegenstelling tot wat veel mensen misschien denken is tweederde van deze mensen van Nederlandse afkomst.

Beschrijving

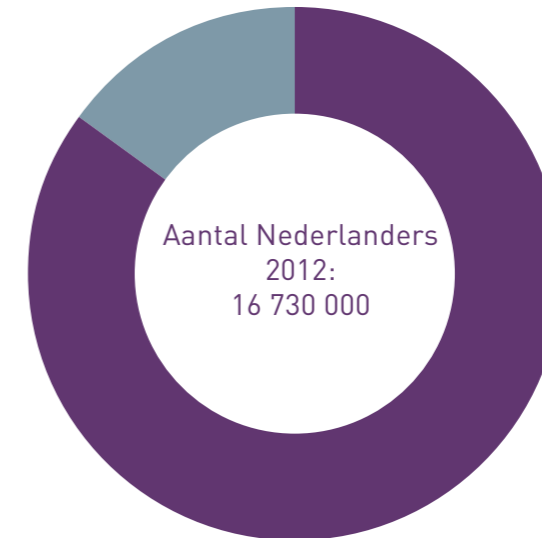
Laaggeletterdheid is een term voor mensen die grote moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen. Mensen die laaggeletterd zijn, zijn geen analfabeten. Ze kunnen wel lezen en schrijven, maar beheersen niet het eindniveau vmbo of niveau mbo-2/3.

Laaggeletterden hebben onder meer moeite met:

- Formulieren invullen (zorgtoeslag, belasting, etc.)
- Straatnaamborden lezen, reizen met openbaar vervoer
- Voorlezen aan (klein)kinderen
- Pinnen en digitaal betalen
- Werken met de computer en solliciteren
- Begrijpen van informatie over gezondheid en zorg

Schaamte, onbegrip en voor dagelijkse bezigheden afhankelijk zijn van anderen, moeite hebben met lezen en schrijven heeft grote gevolgen. Wanneer je informatie niet goed begrijpt, is de kans groot dat je minder zelfredzaam, minder sociaal actief en minder gezond bent dan geletterde mensen. Je vindt bijvoorbeeld minder snel [een baan](#) en je hebt minder grip op je [geldzaken](#) en [gezondheid](#).

Aantal Nederlanders met laaggeletterdheid: 2 500 000

Handige links

[Feiten en cijfers](#)

[Onderzoeken over laaggeletterdheid](#)

[Ervaringsverhalen](#)

[Factsheet laaggeletterdheid en beperkte gezondheidsvaardigheden](#)

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Generieke competenties

Algemeen

Veranderingen in het sociale domein hebben onder meer geleid tot het ontstaan van sociale wijkteams/netwerken: professionals in de wijk werken integraal samen rondom diverse doelgroepen. Voor de verschillende doelgroepen dienen de professionals zichtbaar en toegankelijk te zijn, zodat cliënten bij hen terecht kunnen met hun ondersteuningsvragen. Professionals krijgen te maken met een scala aan vragen over onder meer het dagelijks en zelfstandig functioneren, over inkomen, over veiligheid, over jeugd en opvoeden en over psychische gezondheid. Ook inspireren professionals mensen hun eigen situatie ter hand te nemen en denken mee over het vinden van eigen oplossingen. Om aan al deze vragen tegemoet te komen, hebben professionals naast kennis ook generieke competenties nodig.

Deze generieke competenties zijn nodig om in staat te zijn op lokaal niveau effectief en integraal samen te werken rondom de verschillende vragen. De professional in de wijk beschikt dus over steeds meer kennis en kunde en kan gezien worden als een allrounder. Toch dient een professional goed te weten wat hij specifiek kan en waar zijn grenzen liggen. Daarnaast is het van belang dat de regie, het eigenaarschap van de ondersteuningsvraag en de oplossing zoveel mogelijk bij de cliënt blijven liggen. Ook daarbij dient de professional alert te zijn op grenzen, in dit geval die van de vragers. Soms is het immers juist beter regie te pakken, zoals bij veiligheidskwesties van kinderen in een gezin. Het beheersen van generieke competenties stelt een professional in staat de lijn te bepalen en effectief toe te werken naar een oplossing voor de ondersteuningsvraag. Dit alles heeft als doel dat de inwoner zelfstandig en/of met ondersteuning van het eigen (informele) netwerk verder kan.

Generieke competentie voor de sociale professional

We gaan hier uit van 7 generieke competenties (zie het schema hierna) (Movisie, 2017). Omdat het werken met jeugd en gezin in de wijk specifieke competenties vraagt, kan er een competentiescan worden gedaan door jeugd- en gezinsprofessionals.

Competentie	Toelichting
1 Het contact leggen en aangaan van betekenisvolle relaties	Het contact maken en behouden van de relatie tussen professional en cliënt. Het gaat om aandacht voor de 'klik' tussen cliënt en medewerker en diversiteit in de communicatie naar burgers zoals verschillende niveaus, leeftijden en achtergronden hebben.
2 Het signaleren en agenderen	Vragen van cliënten worden verhelderd, alle leefgebieden worden bekeken en er wordt vroegtijdig gesignaleerd. Het agenderen gaat om de omgang met knelpunten en de aantasting van de burgerrechten.
3 Het ondersteunen van cliënten bij het voeren van de eigen regie en aanpakken van hun eigen ondersteuningsvragen.	Cliënten krijgen de ruimte, de mogelijkheden worden gezien en versterkt door de professional. Daarnaast worden cliënten ondersteund bij het krijgen van invloed en zeggenschap.
4 het in staat zijn om verbindingen tussen mensen te maken	Een sociale professional zorgt voor de verbindingen, kan omgaan met diversiteit en kan sociale netwerken op- en inzetten.
5 Integraal samenwerken	Afstemming en samenwerking vindt plaats met andere partners in de wijk en daarbuiten, zoals de basisschool. Hierbij is de professional in staat om over de eigen grenzen heen te kijken.
6 Het stimuleren van de participatie van cliënten en het actief burgerschap	Een professional houdt rekening met de verschillende betekenissen van participatie en de waarden en normen van mensen daarover
7 Het hanteren van verschillende beroepsrollen	De professional kan zijn autonomie benutten en omgaan met tegengestelde belangen

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Werkzame factoren

Werkzame factoren gaan over aspecten in de handelwijze van professionals die effectief en doeltreffend blijken te zijn. De werkzame factoren zijn op wetenschappelijke basis verkregen. Wanneer er naar de aanpak van sociale professionals wordt gekeken, blijkt dat er een onderscheid gemaakt kan worden tussen algemene en specifieke werkzame factoren van interventies. Algemeen werkzame factoren zijn factoren die altijd positievere resultaten opleveren, ongeacht de problemen van doelgroep. In een overzicht van [Van Yperen, Van der Steege, Addink en Boendermaker \(2010\)](#) worden onder meer de volgende algemene werkzame factoren genoemd:

- een goede kwaliteit van de relatie tussen de cliënt en de professional,
- het zorg dragen voor een goede motivatie van de cliënt,
- een juiste aanpak die past bij het probleem en aansluit bij de ondersteuningsvraag.
- een goede structurering van de interventie, zoals een heldere doelstelling, planning, fasering en een uitvoering van de interventie zoals het hoort. Dat wil zeggen dat de interventie wordt uitgevoerd door de professional zoals bedoeld en omschreven in een protocol of draaiboek.
- Ook op het niveau van de organisatie spelen een aantal belangrijke algemene werkzame factoren mee. Ze bepalen vooral de werkomstandigheden van de professionals en dragen in belangrijke mate bij aan het resultaat voor de inwoner. Voorbeelden hiervan zijn: een goede monitoring, het aanbieden van supervisie/coaching, een draaglijke caseload en het hebben van oog voor de veiligheid van de professional.

De specifiek werkzame factoren gelden voor specifieke interventies en doelgroepen. Meer informatie over verschillende specifieke doelgroepen is te vinden bij [Movisie](#), [Vilans](#), het [NCJ](#) en het [NJI](#).

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Lichamelijke gezondheid

Lichamelijke gezondheid en ADL betreffen het vermogen om dagelijkse routine activiteiten uit te voeren, ziekte en aandoeningen kunnen deze activiteiten belemmeren.

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Lichamelijk functioneren	Een gezonde leefstijl	Interventies en aanpak over de beïnvloeding van een gezondere leefstijl	Informatie gezonde leefstijl
			Interventies zoeken Werkmethodiek gezonde leefstijl voor ouderen Opvoeden en opgroeien, informatie voor opvoeders
	Kenmerken en signalen van lichamelijke (dis) functioneren	Ondersteunen en doorverwijzen bij disfunctioneren	Van Wiechem ontwikkelingsonderzoek 0-4 jaar Schema ontwikkelingsaspecten en omgevingsinteractie
	Verwevenheid van lichamelijke gezondheid met andere leefgebieden als geestelijke gezondheid of participatie	Interventies en aanpak voor inwoners met multi-problematiek	Goede voorbeelden
Ziekte en aandoeningen	Kenmerken en signalen van veelvoorkomende ziekten en aandoeningen:		
	Immobiliteit		Valpreventie programma voor ouderen

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke - verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Ziekte en aandoeningen (vervolg)			Veiligheid in en om huis voor ouderen
	Ongezonder gewicht	Interventies en aanpak voor inwoners met een ongezond gewicht	Voedingscentrum
	Overgewicht		Overgewicht Interventies overgewicht
	Ondervoeding		Ondervoeding
	Beweging	Interventies en aanpak voor inwoners met bewegingsmoeilijkheden of een tekort aan beweging	Gezond bewegen
	Diabetes	Ondersteunende organisaties en doorverwijzers	Hoe diabetes te herkennen
	Astma	Ondersteunende organisaties en doorverwijzers	Kenmerken astma
	COPD	Ondersteunende organisaties en doorverwijzers	Kenmerken COPD
	Hoge bloeddruk	Ondersteunende organisaties en doorverwijzers	Kenmerken hoge bloeddruk
	Lage bloeddruk	Ondersteunende organisaties en doorverwijzers	Kenmerken lage bloeddruk
	Hartfalen	Ondersteunende organisaties en doorverwijzers	Signalen herkennen hartproblemen
	Beroerte	Ondersteunende organisaties en doorverwijzers	Signalen herkennen beroerte
	Nierfalen	Ondersteunende organisaties en doorverwijzers	Symptomen en klachten nierproblemen
	Leverfalen	Ondersteunende organisaties en doorverwijzers	Verschijnselen leverfalen
	Kanker	Ondersteunende organisaties en doorverwijzers	Wat is kanker? Thuisarts

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke
gezondheid

Dagelijks
functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en
opgroeien

Veiligheid

Psychische
gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende – kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Herstel	Beperkingen en herstelprocessen	Begeleidingsmogelijkheden tijdens behandeling, herstel en bij acceptatie van de beperkingen mocht herstel niet mogelijk zijn	Aanwijzingen per ziekte
	Hulpmiddelen bij lichamelijke gezondheid	Aanvraag van hulpmiddelen	Info over hulpmiddelen per ziekte Vergoeding lichamelijke of motorische handicap 2018
Domeinspecifieke informatie	De verschillende wetten: WLZ, ZVW, AWBZ, Wmo, Jeugdwet, Participatiewet, Wet publieke gezondheid; Omgevingswet	De reikwijdte van de wetten kennen	Informatie over wetten Besluit publieke gezondheid Vertaling van de transities binnen de gemeente
	Vergoeding woningaanpassing	Mogelijkheden van woningaanpassing	Vergoedingen voor woningaanpassingen
	Passende informele en formele voorzieningen zoals sportschool, cursussen of vrijwilligersorganisaties.	Sociale kaart en verwijzing naar informele en formele voorzieningen.	Gehandicaptensport in Nederland

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Dagelijks functioneren

Het sociale wijkteam/netwerk heeft kennis van het dagelijks functioneren van mensen en hoe zij zich hier praktisch al dan niet in redden. Hierbij gaat het om de dagelijkse sociaal functioneren van mensen, waarbij apart aandacht voor informele netwerken. Verder de vraag in welke mate zij zich redden wat betreft activiteiten van het dagelijkse leven (zelfzorg, organiseren huishouding en zorg voor anderen). En ook is hier aandacht voor de huisvestingssituatie.

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Dagelijkse sociaal functioneren	Sociaal functioneren van individuen in interactie met de directe sociale omgeving gezin, groep en lokale gemeenschap. Interactie en wederzijdse beïnvloeding in de directe sociale omgeving: groepsdynamica, systeemtheorie, interactietheorie	Sociale kwetsbaarheid en kracht: belemmeringen en mogelijkheden voor (de ont-wikkeling van) sociaal functioneren. Wettelijke bescherming van kwetsbare inwoners	Projecten, trainingen en publicaties over kwetsbare groepen
	Signalen van disfunctioneren onderkennen	Aanpak van psychisch, sociaal en lichamelijk disfunctioneren, (huiselijk) geweld, eenzaamheid en achterstand	Ontwikkelingsaspecten en omgevingsfactoren
	Herkennen eenzaamheid en invloed op functioneren van mensen	Werkzame factoren bij eenzaamheid kennen (verminderen negatieve gedachten, vergroten persoonlijke controle)	Wat werkt bij eenzaamheid?
	Initiatieven en contactpersonen in de regio kennen om naar door te verwijzen	Interventies bij eenzaamheid, zoals: leren omgaan met sociale media, actieve bijdrage aan ontwikkelen en uitvoeren activiteiten, inzet vrijwilligers, sociaal cognitieve training, blijvend stimuleren en ondersteunen)	Effectieve interventies eenzaamheid
	Veranderingen bij (kwetsbare) groepen en in de sociale verhoudingen tussen mensen	Aanpak van kwetsbare groepen en onderlinge sociale verhoudingen	

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende – kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Dagelijkse sociaal functioneren (vervolg)	De diversiteit aan leefstijlen van mensen en de aansluiting hierop (bijvoorbeeld: leeftijd, etnisch-culturele achtergrond, opleidingsniveau etc.)	Aanpak van ondersteuningsvragen in het dagelijks functioneren verband houdend met leefstijl	
	Sociale ongelijkheid op verschillende leefgebieden en risicofactoren van sociale uitsluiting en kwetsbaarheid	Aanpak bij signalen van sociale ongelijkheid bij specifieke doelgroepen, zoals vluchtelingen, LHBTI'ers, mensen met een niet-westerse achtergrond etc.)	
Informeel netwerk	Diverse netwerken van mensen (huishoudens, gemeenschappen en straat, wijk, buurt, gemeente, land)	Bevorderende en belemmerende factoren in gemeenschappen	Sociale wijkteams en informele zorg
	Betekenis van informele netwerken en de mogelijke meerwaarde voor het dagelijks functioneren	Aanpakken van netwerkversterking (netwerkstrategieën, toerustingsstrategieën, beïnvloedingsstrategieën op individueel-, netwerk- en gemeenschapsniveau)	Versterken sociale netwerk
	Het benutten van het netwerk en/of mantelzorg en de hierbij eventueel horende risico's	Veel voorkomende oorzaken van overbelasting van de mantelzorger en hoe dit bespreekbaar te maken	Introductietekst 'Dit is mantelzorg'
	Concrete voorzieningen en hun sleutelfiguren	Het verbinden van het formeel en informeel netwerk en de relaties tussen voorzieningen	Handreiking voor informele zorg
Praktische ondersteuning	Daginvulling en daarbij passende dagritmes en de verscheidenheid aan gebruiken	Passende aanpak bij storende situaties voor de persoon en/of zijn omgeving	De kleine dingen die je doet
	Het signaleren van belemmeringen in het praktisch functioneren	Aanpak van praktisch disfunctioneren	Informatie over veiligheid in huis en valpreventie
	Praktische en materiële ondersteuning	Organisaties die praktische en materiële ondersteuning bieden	Maatwerkvoorzieningen onder de Wmo of Wlz in 2016
	Praktische technieken en handvatten; oplossingen van kleine, praktische problemen waardoor erger wordt voorkomen	Laaggeletterden, ouderen, NAH en andere kwetsbare doelgroepen	Informatie over laaggeletterdheid

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende – kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Praktische ondersteuning (vervolg)	De weg naar collectieve voorzieningen of gespecialiseerde ondersteuning en het verkrijgen van toegang hiertoe		
Huisvesting	Vormen van huisvesting en de betekenis voor het dagelijks functioneren	Woningverstrekkers, woonbemiddeling en tijdelijke voorzieningen Impact van ontoereikende huisvesting	
	Kenmerken en signalen van dreigende dakloosheid of huisuitzetting	Oorzaken van en aanpak bij dakloosheid	Animatie over RIWB, hulp en woonbegeleiding aan mensen met een psychische aandoening.
	Kenmerken en signalen van verwaarlozing en vervuiling	Voorzieningen en ondersteuningsvormen	Filmpje over Corrie Jonker; een kwetsbare, maar krachtige vrouw
	Kenmerken en signalen van hoarding (verzameldwang)	Ondersteuningsvormen voor de persoon zelf en de aanpak bij overlast voor de buurt en vervuiling woning	Kenmerken hoarding
Domeinspecifieke informatie	Zorginhoudelijke opbouw populatie in de wijk	Juridische en maatschappelijke positie van minderheden	Cijfers over jouw gemeente vergeleken met het landelijk gemiddelde
	Sociale kaart van de wijk of gemeente (verzameldwang) Zorginhoudelijke opbouw populatie in de wijk		Cijfers Centraal Bureau voor de Statistiek
	Sociale kaart van de wijk of gemeente		Gemeentelijke gezondheidsdienst (GGD)

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Inkomen

Het sociale wijkteam/netwerk heeft kennis van de diverse aspecten van inkomen, zoals financiële draagkracht van een huishouden/gezin, schulden en financiële uitbuiting of armoede waarin mensen verzeild kunnen raken. Het gaat om oorzaken en gevolgen die gerelateerd zijn aan een tekort aan inkomen, om de schuldhulpverlening en om kwetsbare groepen wat betreft financiële uitbuiting.

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende – kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Financiële draagkracht	De kosten van een huishouden		Het Nibud
	De wijze waarop de financiële draagkracht in kaart is te brengen en zo nodig te versterken	Methodieken die de financiële draagkracht versterken	Wegwijzer in betrouwbare informatie over geldzaken
	De wijze waarop financiële problemen bespreekbaar gemaakt kunnen worden		Meer weten over activerende gespreksvoering
	De plaatsen waar mensen terecht kunnen voor informele en formele steun in de wijk		Praktijkvoorbeeld Samen Sterk: doorbreken vicieuze cirkel van armoede
	De plaatsen waar mensen voor niet urgente schulden terecht kunnen voor budgetbegeleiding in de gemeente		Landelijk Steunpunt Thuisadministratie
Schulden en financiële uitbuiting	Schulden en wat werkt bij schuldhulpverlening	Hoe onderzocht kan worden of er tijdelijk schuldenrust gecreëerd kan worden, welke voorzieningen kunnen ondersteunen en welke veranderingen in de levenssituatie nodig zijn	Wat werkt bij schuldhulpverlening
	De risicogroepen voor het hebben of ontwikkelen van schulden en welke signalen daarbij kunnen horen	Aanpak die aansluit bij de desbetreffende risicogroep	e-learning algemene basis-kennis signaleren en begeleiden financiële problemen (1 uur)

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke - verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Schulden en financiële uitbuiting (vervolg)	De ernst van de situatie en het verschil tussen problematische en niet problematische schulden	Het inzichtelijk maken van de situatie en bepalen welke hulp gewenst is	Een geldplan maken
	De oorzaken van schulden en waaraan ze zijn te herkennen	Hoe de oorzaken omgezet kunnen worden in een route voor de verdere aanpak	Oorzaken van schulden
	De impact op het gedrag van mensen	Gevolgen van schulden op de verschillende leefgebieden	Hoe beïnvloeden schulden het gedrag van mensen
	De aanpak van schulden	Wanneer door te verwijzen naar specifieke schuldhulp	Hoe activeer je mensen om met schulden aan de slag te gaan?
			10 tips om schulden te herkennen
	De grenzen van een professional rondom de ondersteuning bij schulden	Waar advies in te winnen	Praktische tips hoe om te gaan met cliënten met schulden
	De inhoud en mogelijkheden van schuldhulpverlening, wanneer er sprake is van een schuld en de vragen waarmee mensen kunnen rondlopen	Welke algemene bevoegdheden schuldeisers, incassobureaus en deurwaarders hebben en de bijzondere bevoegdheden van schuldeisers.	Flyer over waar een cliënt terecht kan voor verdere hulp
	De signalen van financiële uitbuiting	Risicogroepen, zoals ouderen en de mogelijkheden van Veilig Thuis	Factsheet over oudermishandeling Veilig Thuis
Armoede	Diverse kenmerken, verschijningsvormen en signalen van armoede	De omvang van armoede	Cijfers over armoede
		De impact van armoede op het leven van mensen en de hiermee samenhangende problemen	Mobility Mentoring
	De mogelijkheden tot ondersteuning	Aanpak rondom armoede	Armoede en wijkteam aanpak

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende – kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Armoede (vervolg)			Meer weten over wat werkt bij armoede
	Versterken van zelfvertrouwen, veerkracht en wilskracht (psychologisch kapitaal)	Effectieve interventies rondom armoede, zoals empowerment en het investeren in het psychologische, sociale en maatschappelijke kapitaal	Werk en inkomen: kennis en interventies geordend
	De steun van een sociaal netwerk	Vergroten van het sociaal kapitaal (benutting bestaande en nieuwe netwerken en lokale burgerinitiatieven, zoals ruilsystemen, budgetkringen, zelfhulpgroepen en contact met lotgenoten)	Ervaringsdeskundigen Meer weten over het werken met sociale netwerken
	Organisaties die zich bezighouden met armoede		De voedselbank en zelfredzaamheid Kennisdossier over armoede en schulden Armoede vraagt om een gezamenlijke oplossing
	Schaamte en op welke wijze de drempels om aan te kloppen voor ondersteuning verlaagd kunnen worden	Het veranderen en beïnvloeden van vooroordelen en processen van uitsluiting, betere toegankelijkheid van (buurt)voorzieningen en het beïnvloeden van sociale wet- en regelgeving	Meer weten over de wettelijke kaders en financieel juridische aspecten 'de eindjes aan elkaar knopen'
	Signalen van fraude	Aanpak bij fraude	Slachtofferwijzer en hulporganisaties
Specifieke doelgroepen	Signalen van doelgroepgerelateerde ondersteuningsvragen	Risicogroepen op het gebied van inkomen	

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke - verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Specifieke doelgroepen (vervolg)	Transgender personen		Loopbaanbegeleiding voor transgender personen Onderzoek naar leefstijl Transgender personen in Nederland o.a. over inkomen
	Studenten		DUO
	Werkzoekenden		UWV
Domeinspecifieke informatie	De wettelijke kaders en financieel juridische aspecten	Wettelijke en juridische kaders bewindsvoering, kostendelersnorm, onder curatele stelling en eigen bijdrage zorg en welzijn	Meer weten over de wettelijke kaders en financieel juridische aspecten 'de eindjes aan elkaar knopen'

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Participatie

Het sociale wijkteam/netwerk heeft kennis over de algemene en maatschappelijke participatie van mensen. Ook gaat het daarbij om diverse mogelijkheden van dagbesteding, van vrijwilligerswerk tot betaald werk, maar ook over sociale relaties en netwerken.

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende – kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Participatie algemeen	De betekenis van participatie voor mensen		Het Participatiewiel; een leidraad voor integrale participatiebevordering
	De verschillende aspecten of definities van participatie en de doelen die mensen kunnen hebben met participeren	De aanpakken, methoden, werkwijzen, instrumenten en samenwerkingsverbanden die participatie bevorderen - van betaald werk tot vrijwilligerswerk	Minicursus: ondersteun de participatiedoelen van je cliënt met het Participatiewiel
	Factoren die participatie (mogelijkheden) bevorderen en belemmeren	De verschillende partijen die werkzaam zijn op het gebied van participatie	Werkwijzer diagnose-instrumenten
	Het belang van de maatschappelijke positie die participatie met zich meebrengt en hebben zicht op mechanismen van sociale uitsluiting bij onvoldoende mogelijkheden		Digitale publicatie: Niet voor spek en bonen; gemeenten & werk voor mensen met een arbeidsbeperking
	Op basis waarvan ze van diverse vormen van participatie (maatschappelijke, sociale, culturele etc.) kunnen onderscheiden	Passend werk/arbeidstoeleiding	Digitale publicatie: Participatie ontward
			Arbeidstoeleiding; alle jongeren aan het werk
	De verschillende partijen die werkzaam zijn op het gebied van werk: arbeidsmarktregio, gemeenteafdeling werk & inkomen, UWV	De verschillende regelingen rond inkomens-ondersteuning/ uitkeringen en tegenprestatie naar vermogen/ participatietrajecten vanuit gemeente en UWV	UWV
De kenmerken en signalen van arbeidsgeschiktheid en arbeidsongeschiktheid in relatie tot het werk wat iemand doet	Arbeidsbeperkingen en welke invloed deze hebben op participatiemogelijkheden van mensen	Loket gezond leven en werken	

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke - verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Participatie algemeen (vervolg)	De samenhang tussen participatie en andere levensgebieden	De mogelijkheden voor omgaan met mantelzorg en werk	Het Participatiewiel; een leidraad voor integrale participatiebevordering
	Vormen van dagbesteding	Vernieuwing in vormen van dagbesteding	Vernieuwing in dagbesteding 45 projecten
		Vernieuwing in de dagbesteding voor kwetsbare doelgroepen als ggz en lvb	Dagbesteding in ontwikkeling
Maatschappelijke participatie	Mogelijkheden om participatie in de wijk te vergroten	Bestaande netwerken, die ze kunnen activeren	Buurtkracht
	De verschillende organisaties die vrijwilligerswerk en ontmoetingsactiviteiten organiseren en ondersteunen	Motivaties voor vrijwillige inzet en inzicht in welk type vrijwilligerswerk of - organisatie past bij welk type motivatie	Vrijwilligerswerk
	Wat werkt bij maatschappelijke activering: methoden en werkwijzen.		Integrale aanpak multiproblematiek
	Vormen van vrijwilligerswerk en dagbesteding	Kennis over vrijwilligersmanagement.	Databank: Effectieve interventies
Specifieke doelgroepen	Uitsluiting, zoals pesten, mobbing, culturele uitsluiting, radicalisering		Publicatie: Ongelijke zorg in het dorp
	Belangrijke overgangsmomenten (bijvoorbeeld als je 18 wordt en op eigen benen staat.	Samenhangende specifieke vragen en problemen	App: voor 18+ jongeren Kennisdossier: 16 tot 27-jarigen
	Kenmerken en signalen van taalproblematiek of laaggeletterd zijn	Van wegen om mogelijke zorg en ondersteuning deze groep te regelen	Website: Laaggeletterdheid
	Kenmerken en signalen van polarisatie en radicalisering	Sleutelfiguren, formele en informele netwerken (zelforganisaties en vluchtelingenwerk)	Kennisplatform Integratie en Samenleving (KIS)

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke - verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Culturele - en seksuele diversiteit	Burgerinitiatieven van mensen met diverse culturele achtergronden	Activeren van burgerinitiatieven	9 handvatten voor burgerinitiatieven van burgers met een diverse culturele achtergrond
	De specifieke problematiek die mensen uit minderheidsgroepen kunnen ervaren. Denk aan discriminatie, taboeonderwerpen, migratie en eergerelateerd geweld.	Vormen van participatie van die specifieke doelgroepen	Maatjesproject: Doorbreken isolement van LHBT-vluchtelingen en asielzoekers
	Migratie en overlevingsstrategieën die hieruit voortkomen	Welke ondersteuning passend is bij migratie en overlevingsstrategieën	Praktische gids met tools: wijkteams en diversiteit
	Het leven tussen culturen en cultuurverschillen en hoe daarmee om te gaan (gevoeligheden, omstandigheden)	Specifieke begeleidingsvragen (bv. taalbarrière, zingeving, statushouderschap, onderwijs, werk en inkomen, aanpak opvoeding, leven tussen verschillende culturen)	Kennisplatform integratie en samenleving
	Specifieke risicofactoren bij migrantenjeugd	Risico's op depressiviteit, psychische problematiek en suicidaliteit	Pedagogische mismatch
	Kenmerken en signalen van overbelasting bij niet-westerse mantelzorgers	Geringere mogelijkheden van mantelzorg door verbroken familierelaties	Hoe ondersteunt u overbelaste, allochtone mantelzorgers?
	Migratie en overlevingsstrategieën die hieruit voortkomen		
	Veelvoorkomende kwetsbaarheden in zelfredzaamheid en participatie (onbekendheid met georganiseerde vrijwilligerswerk, hoge werkloosheid, beperkt netwerk, discriminatie enzovoort)	Over veelvoorkomende problematiek bij burgers met migratieachtergrond (geestelijke problemen, trauma's, overbelasting, onbekendheid met voorzieningen en systemen, taal)	
	Kenmerken en signalen van LHBTI	De ondersteuning rondom LHBTI-vragen	Onlinecursus over hoe je LHBT-cliënten bij hulpvragen ondersteunt LHBT- vragen bij ouderen

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke - verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Domeinspecifieke informatie	De wet- en regelgeving rondom inschrijving gemeente, urgentieverklaring, ontruiming, uithuisplaatsing en uitzonderingen/slimme oplossingen op de regel	De verschillende wettelijke kaders die een opdracht hebben op het gebied van participatie (bijvoorbeeld Wmo, Participatiewet, Jeugdwet)	Participatiewet en de WWB-maatregelen: een overzicht Participatiewet en Wmo: latrelatie of huwelijk?
	Mogelijkheden leerwerkbedrijven en andere voorzieningen	De sociale kaart op het gebied van participatie	Doelgroep register

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

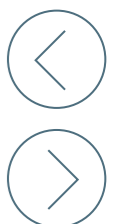

Psychische gezondheid

Opvoeden en opgroeien

Voor een kind of een jeugdige is het van belang om warme, ondersteunende relaties te hebben met het gezin, vrienden, de school en de wijk. De basis hiervoor wordt al op jonge leeftijd gelegd. Hebben ouders vragen en problemen, dan is het van, van belang om goed stil te staan bij de vraag wat de gevolgen daarvan zijn voor de opvoeding of voor de ontwikkeling van het kind. Hierbij is het de kunst om andere leefgebieden daarbij tijdig en goed in te zetten.

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Normale ontwikkeling	De normale ontwikkeling van kinderen en jeugdigen (ontwikkelingsfasen)	Het kunnen bevorderen van een positieve ontwikkeling (normale ontwikkeling kinderen en jeugdigen)	De ontwikkeling van kinderen (versterken) Schema ontwikkelingsaspecten & omgevings-interactie
	Meest voorkomende opvoed- en opgroeivragen en problemen (van 'normale' problemen tot complexe problematiek)	De betekenis van de diagnose voor de opvoeding	Richtlijn opvoedingsondersteuning
(Ontwikkelings)problemen	Kenmerken van de (meest voorkomende) problematieken bij kinderen	De impact van de problematiek van het kind op ouderschap	Quickscan naar ondersteuningsbehoefte zorgintensieve gezinnen
	Signalen van ontwikkelingsachterstand of gedragsproblemen bij (jonge kinderen)	Ondersteuning bij ontwikkelingsachterstand of gedragsproblemen bij jonge kinderen	Website integrale vroeghulp

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

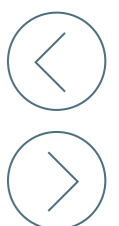

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende – kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
<p>(Ontwikkelings)problemen (vervolg)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Angst • Autisme • ADHD • Gewicht 			<p>Van Wiechen ontwikkelingsonderzoek</p> <p>Richtlijnen JGZ</p>
	Het terugdringen van belemmerende factoren		<p>Balansmodel</p>
	Kenmerken van angst, depressie of trauma	Ontwikkelfasen in het acceptatieproces van ouders en kind bij de verwerking van de diagnose	<p>De richtlijn over jeugd en angst</p> <p>Depressieve klachten en de jeugd</p> <p>Wat werkt bij angst</p>
	Kenmerken autisme	De ondersteuning van het kind met autisme	<p>JGZ richtlijn Autismespectrumstoornis</p> <p>Wat werkt bij autisme</p> <p>Handreiking: van sociaal onhandig tot autisme</p> <p>Richtlijn autismespectrumstoornissen</p>
	Kenmerken ADHD	De ondersteuning van het kind met ADHD	<p>JGZ Richtlijnen ADHD</p> <p>Richtlijn ADHD</p> <p>Handreiking: van onrustig gedrag naar ADHD</p>
	Kenmerken van over- en ondergewicht		<p>Wat werkt bij eetstoornissen</p> <p>Richtlijn overgewicht</p>

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende – kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
<ul style="list-style-type: none"> • Gewicht (vervolg) 			Erkende interventies overgewicht Basismodel overgewicht van Care for obesity
<ul style="list-style-type: none"> • Begaafdheid 	Kenmerken laag - en hoogbegaafdheid	De ondersteuning van het kind met laag- en hoogbegaafdheid	Jonge hoogbegaafde kinderen; een bijzondere doelgroep kenmerken en problemen
<ul style="list-style-type: none"> • Taal 	Kenmerken taal- en rekenproblemen		Informatie over dyscalculie Signalering taalachterstanden Richtlijn taalontwikkeling (in ontwikkeling)
<ul style="list-style-type: none"> • Motoriek 	Kenmerken van achterblijvende motoriek		Mijlpalen motorische ontwikkeling Richtlijn motorische ontwikkeling (in ontwikkeling) Van Wiechen ontwikkelingsonderzoek
<ul style="list-style-type: none"> • Pesten 	Kenmerken van pesten		Wat werkt bij pesten Handreiking: van plagen tot pesten Richtlijn pesten
<ul style="list-style-type: none"> • Gedrag 	Kenmerken (ernstige) gedragsproblemen	De ondersteuning van het kind met (ernstige) gedragsproblemen	Richtlijnen ernstige gedragsproblemen

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende – kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
• Gedrag (vervolg)			Informatie over problematisch gedrag
• Radicalisering	Signalen van radicalisering	Ondersteuning bij radicalisering	Signalen van radicalisering Hechting en antisociaal gedrag
• LHBTI's	Genderidentiteit (twijfel over geslacht) of seksuele identiteit (twijfel over geaardheid)	Consequenties voor de verschillende leefgebieden	Website voor jongeren over LHBTI (1) en (2)
	Problematiek van LHBTI's	Grotere kans op depressiviteit en suicidaliteit bij LHBTI's	Online leermodule over LHBTI cliënten
	Bewustzijn van eigen waarden en norm		Factsheet hoe ondersteun je LHBT jongeren
• Besluitvorming	Weging vragen en problemen	Gezamenlijke besluitvorming rond specifieke problematiek van het kind.	Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming Viervenster analysemodel Samenvattingskaart Richtlijn Samen met ouders en jeugdige beslissen over hulp Wat werkt bij besluitvorming Publicatie: Visie en bekwaamheid maken het verschil; over professionele besluitvorming. De (gespreks)methodiek Gezamenlijk Inschatten Zorgbehoeften (GIZ), SamenStarten, SPARK

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

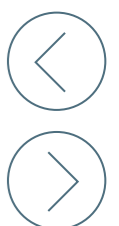

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke - verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Opvoeding en ouderschap	Ouderschap	Complex ouderschap	Actuele initiatieven preventie en versterking ouderschap Informatie over opvoeden en opgroeien voor ouders
	Versterken van het ouderschap		Informatie over ouderschap en het versterken van ouderschap
	Pedagogische basisdoelen en dagelijkse routines	De lokale ouderschapseducatie	Pedagogische basisdoelen
	De ouderschapstheorie van Van der Pas	Het toepassen van het bufferdenken	Het nut van ouderschapstheorie
	Fasering en veranderingen in de relaties binnen gezinssituatie	Gezinsdynamiek en rolverhoudingen in samengestelde gezinnen	
	Kenmerken en signalen van een gezonde of ongezonde hechtingsrelaties		Hechting en hechtingsproblemen Het belang van hechting in de ontwikkeling van het kind Hechting en cijfers
	Kenmerken en signalen van disfunctionele gezinssystemen (ouders die ziek zijn, loyaliteitsconflict)	Systemisch werken met gezinnen	
	Kenmerken en vroege signalen van verbaal, psychisch en fysiek geweld	Toepassing van de meldcode kindermishandeling	Richtlijn Kindermishandeling Jeugdhulp en Jeugdbescherming Richtlijn kindermishandeling JGZ

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende – kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Opvoeding en ouderschap (vervolg)			Meldcode kindermishandeling
	Het recht van gezinnen op het opstellen van een familiegroepsplan met hun omgeving	Het begeleiden en opzetten van netwerkbijeenkomsten	Factsheet familiegroepsplan
	Diverse culturele verschillen in relatie met opvoeding	Gezinsdynamiek en rolverhoudingen in gezinnen met andere culturele achtergronden	Wat werkt bij migrantenjeugd? Overbruggen van cultuurverschillen in de opvoeding
	Signalen en kenmerken van multiproblematiek	Ondersteuning bij multiproblematiek	Informatie over multiprobleemgezinnen
	Signaleren wanneer de relatie tussen ouders moeizaam verloopt	Strijdniveaus in de echtscheiding (escalatieladder)	Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding
	De gevolgen en risico's van een scheiding	Ontwikkelniveaus van (complex) ouderschap	Werken en ouderschap
	Van in-stand-houdende factoren ouders	Oudervervreemding en gevolgen daarvan voor het kind	Informatie over scheiding
	Invloed van scheiding	Ondersteuning van een kind bij scheiding	De rechtwijzer voor kinderen
	Scheidingsplan voor ouders	Scheidingsverwerking	Erkende interventies
	Nieuw -samengestelde gezinsproblematiek	Aanpakken waarmee ernstige grensoverschrijdende incidenten als zodanig geïdentificeerd kunnen worden en hierop actie kunnen ondernemen	Wat werkt bij scheiding Samengestelde gezinnen
	Signalen van conflictueuze scheidingssituaties of ouderlijke conflicten	Ouderbemiddeling en inzetten van hulpverlening bij conflictueuze scheidingssituaties of ouderlijke conflicten	Richtlijn scheiding en problemen bij jeugdigen
	Kenmerken en signalen van familiaal geweld	Risicotaxatie en wanneer opschalen nodig is	Checklist risico kindermishandeling: LIRIK

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

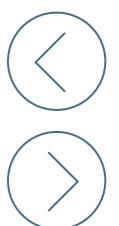

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke - verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Opvoeding en ouderschap (vervolg)	Signalen en kenmerken van crisis	Doorverwijsmogelijkheden, als gezinsvoogdij, crisisopvang, jeugdaanbieders, juridische procedures	Veilig thuis
Domeinspecifieke informatie	Media, als televisie, telefoon, games, apps en wat daarvan populair is bij kinderen/jongeren	Risicovol media gedrag	Kennisdossier mediaopvoeding
	Mediaopvoeding, bewust en veilig mediagebruik	Kenmerken en signalen van zorgwekkend mediagebruik, zoals verslaving of bij kwetsbare doelgroepen (beperkte cognitieve ontwikkeling)	Effectiviteit mediaopvoeding Beeldverhaal Beeldverhaal Tipsheets mediaopvoeding Adviezen voor professionals: media toolbox
	Kenmerken en signalen van 'hang' -jongeren 16-23 jaar zonder psychiatrie	Effectieve aanpakken hangjongeren	
Omgevingsfactoren • Kinderopvang • School	De organisaties voor kinderopvang, zoals de kinderopvang voor 0-4-jarigen, de buitenschoolse opvang (plus) voor kinderen in de basisschoolleeftijd	Mogelijkheden voor (medische) zorg en begeleiding in de school voor specifieke groepen leerlingen, zoals ernstig meervoudig beperkte leerlingen	Werken aan kwaliteit van kinderopvang en peuterspeelzaalwerk
	Aansluitingsmogelijkheden bij kinderopvang	De ondersteuning van professionals, bijvoorbeeld op het gebied van communiceren met ouders, signaleren van huiselijk geweld en kindermishandeling, enz.	
	De voorziening voor kinderen met beperkingen of ontwikkelingsproblemen, zoals MKD's (medisch kinderdagverblijven) en kinderdagcentra.	Bestaande en mogelijke zorgarrangementen in de regio ten behoeve van specifieke groepen leerlingen, inclusief de toelaatbaarheid en financiering daarvoor	Specialistische expertise in kinderopvang en peuterspeelzaalwerk
	Het belang van onderwijs voor een positieve ontwikkeling van kinderen		

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke - verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
<p>• School (vervolg)</p>	De scholen in de wijk, de gemeente en hun populaties	Mogelijkheden voor integrale toewijzing van speciaal onderwijs, ondersteuning, jeugdhulp in de school, leerlingenvervoer, enz.	Ondersteuningsroute voortgezet onderwijs en jeugdhulp
		Doel en opzet van het Ontwikkelingsperspectief (OPP) en het opnemen van jeugdhulp aan jeugdige en gezin daarin	Verbinding in de praktijk - mbo
		De procedures en voorwaarden voor toelaatbaarheid tot het (voortgezet) speciaal onderwijs, sbo en praktijkonderwijs en de rol van het deskundigenadvies daarbij	Taken en functies in multidisciplinaire samenwerking Onderwijs en jeugdhulp
	De zorg- en ondersteuningsmogelijkheden van scholen	Startkwalificatie en de rol van het onderwijs bij arbeidstoeleiding voor kwetsbare jongeren	Ondersteuningsroute primair onderwijs en jeugdhulp
	Afspraken over de rol van het wijkteam in scholen	(het voorkomen van) de problemen die jeugdigen tegenkomen in de continuïteit van de hulp bij de overgang van 18- naar 18+	Stroomschema zorg in onderwijstijd
	Partnerschap en communicatie met ouders		Samenwerken rondom veiligheid
	Preventieve activiteiten vanuit jeugdhulp		Onderwijs- zorg-arrangementen
	Regels en afspraken met betrekking tot privacy en gegevensuitwisseling		Privacy aspecten van werken rondom het kind
	De samenwerking tussen scholen, wijkteam en Veilig Thuis bij vermoedens van onveiligheid		

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende – kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
• School (vervolg)	Leer- en ontwikkelingsproblemen		Voortijdig schoolverlaten en verzuim
	Schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten		Welke jongeren hebben moeite werk te vinden en te behouden?
		(Effectieve) interventies en technieken om het sociaal netwerk te versterken bij jongeren en gezinnen	Preventie van schoolverzuim Arbeidstoeleiding jongeren in kwetsbare posities
	School als vind- en werkplaats		Kwaliteit verbinding onderwijs en jeugdhulp
	Verbinding jeugdhulp, onderwijs en arbeidsmarkt	Wetgeving onderwijs en kenniskaart onderwijs en arbeidsmarkt (jongerenloket)	Publicatie Onderwijs en Jeugdhulp in verbinding
	Wanneer het onderwijs ingeschakeld dient te worden		
	Het belang van continuïteit van de schoolloopbaan	De wijze waarop schoolloopbaan en onderwijsondersteuning een plek kunnen krijgen in het gezinsplan	Handreiking: van geen zin hebben in school tot schooluitval
Informele netwerken	Het betrekken van het eigen netwerk van het gezin	Rol en werking van alle partners in de basisvoorziening	Integraal werken in de Wijk
	Het betrekken van mantelzorgers van het gezin		
	Het betrekken van vrijwilligersorganisaties van het gezin		
Vrije tijd	Bestaande jeugdorganisaties in de wijk, zoals sportclubs, cultureel werk voor jeugd, buurthuisactiviteiten, projecten en activiteiten voor specifieke jeugdgroepen		Een sterke basis in de wijk voor positief opgroeien Top 10 positieve ontwikkeling jeugd

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende – kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Vrije tijd (vervolg)	De straatcultuur, straatgroepen en jeugdbendes.		
	Hangplekken voor jongeren in de wijk		
Andere ondersteuners	De jeugdgezondheidszorg met betrekking tot vroegsignalering, gezinsondersteuning, opvoed- en opgroeihulp en preventieve activiteiten		
	De leerplichtambtenaar ten behoeve van het signaleren van problematiek bij verzuimende leerlingen en het inzetten van hulp daarvoor		
	De politie / wijkagent ten behoeve van signalering en aanpak van leerlingen die te maken krijgen met (beginnende) criminaliteit		
	De Jeugd-GGZ, MEE en andere jeugdhulporganisaties ten behoeve van de hulp aan leerlingen / jeugdigen		
Andere ondersteuners	Cijfers over opvoeden en opgroeien		Cijfers over opvoeden en opgroeien
	Wijkteams en diversiteit		Diversiteitskader wijkteams
	Privacy en gegevensuitwisseling		Informatie over privacy en gegevensuitwisseling sociaal domein
	Omgaan met privacy		In goed vertrouwen, vuistregels voor professionals in omgang privacy jeugd en opvoeding
	Kinderen in armoede		Publicatie Opgroeien en opvoeden in armoede

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke - verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Andere ondersteuners (vervolg)			<u>Wat werkt bij de aanpak van armoede</u>
	Onafhankelijke cliëntondersteuning Wet- en regelgeving rond jeugdhulp		<u>Vanuit jeugdhulp vanuit Jeugdwet, WLZ, WMO of ZVW</u>

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Veiligheid

Het wijkteam heeft kennis over de veiligheid; een basisbehoefte van ieder mens bij zijn ontwikkeling.

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Veiligheid	Een veilige basis die een mens nodig heeft om zich te ontwikkelen, bijvoorbeeld weergegeven in de piramide van Maslow	Welke ondersteuning geboden kan worden wanneer de veilige basis in het geding is	
	De rechten van de mens	Aanpak en doorverwijzingen bij situaties waarin mensenrechten worden geschonden	Mensenrechten
	De rechten van het kind	Aanpak en doorverwijzingen bij situaties waarin kinderrechten worden geschonden	Kinderombudsman
	Signalen en kenmerken van een veilige leefomgeving voor het kind		Veiligheid thuis en op school
	Mediaopvoeding en het ontwikkelen van digitaal burgerschap	Aanpak en doorverwijzingsmogelijkheden bij situaties waarin mediagebruik negatieve gevolgen heeft voor de veiligheid	Positieve effecten van mediagebruik 5 vragen over digitaal burgerschap
Onveiligheid • Lichamelijke en geestelijke mishandeling	De meldcode	Mogelijke doorverwijzers wanneer er sprake is van lichamelijke en geestelijke mishandeling	Werken met de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling
			Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke - verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
<ul style="list-style-type: none"> • Lichamelijke en geestelijke mishandeling (vervolg) 	Afspraken tussen de gemeente en Veilig Thuis		Factsheet samenwerkingsafspraken gemeenten en Veilig Thuis
	Signalen en kenmerken van seksueel geweld	Interventies en doorverwijzer wanneer er sprake is van seksueel geweld	Feiten en cijfers seksueel geweld Effectieve interventies huiselijk geweld
	Voorkomen en terugdringen van seksueel grensoverschrijdend gedrag bij jongeren		Vlaggensysteem; seksueel gedrag bij kinderen duiden en sturen
	Signalen en kenmerken van kindermishandeling	Aanpak en doorverwijzingsmogelijkheden bij (vermoedens van) kindermishandeling	Kennisdossier kindermishandeling
			Actieplan kindermishandeling
			Richtlijn kindermishandeling
	De diverse vormen van kindermishandeling	Aanpak en doorverwijzing bij kindermishandeling	Vormen van kindermishandeling
	Instrumenten om signalen te ordenen en kindermishandeling vast te stellen		Instrumenten kindermishandeling
	Gespreksvoering bij (vermoedens van) kindermishandeling		In gesprek met kind en ouders
	Signalen en kenmerken van seksueel misbruik bij kinderen		Signalen van misbruik bij kinderen herkennen
Signalen en kenmerken van ouderenmishandeling	Aanpak en doorverwijzing bij ouderenmishandeling	Artikel ouderenmishandeling	

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke - verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
<ul style="list-style-type: none"> • Lichamelijke en geestelijke mishandeling (vervolg) • Huiselijk geweld 			Dossier ouderenmishandeling
	Signalen van risico's rondom mantelzorg	Aanpak en doorverwijzingsmogelijkheden bij zorgen rondom mantelzorgers	Ontspoorde mantelzorg
	Signalen van mensenhandel en loverboyproblematiek	Mogelijke doorverwijzers wanneer er sprake is van mensenhandel en loverboyproblematiek	Aanpak van mensenhandel/loverboyproblematiek in de zorg voor jeugd
	Meisjesbesnijdenis of vrouwelijke genitale verminking	Mogelijke doorverwijzers wanneer er sprake is van meisjesbesnijdenis of vrouwelijke genitale verminking	Handreiking vrouwelijke genitale verminking
	Signalen en kenmerken van stalking	Mogelijke doorverwijzers wanneer er sprake is van stalking	Stalking Informatie over stalking voor slachtoffers en omstanders
	Signalen en kenmerken van onveiligheid van genderpersonen	Aanpak en doorverwijzing bij onveiligheid van genderpersonen	Politie-eenheid; aanspreekpunt voor LHBT-gerelateerde incidenten. Transgendernetwerk COC Iedereen is anders
	Signalen en kenmerken van huiselijk geweld	Specialistische behandelvormen bij geweldssituaties	Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling Veilig Thuis
	De rol van het sociale wijkteam bij huiselijk geweld	Aanpak en doorverwijzingsmogelijkheden bij (vermoedens van) huiselijk geweld	Factor veiligheid de rol van het sociaal wijkteam

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke - verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
• Huiselijk geweld (vervolg)	Afspraken gemeente en Veilig Thuis	Interventies wanneer er sprake is van huiselijk geweld	Factsheet samenwerkingsafspraken gemeenten en Veilig Thuis Effectieve interventies
	• Radicalisering	Signalen en kenmerken van radicalisering	Organisaties en doorverwijzers rondom radicalisering
• Pesten		Aanpak van radicalisering in het onderwijs en radicalisering	
	• Pesten	Van plagen tot pesten	Wat werkt bij het tegengaan van pesten
Risicofactoren en gevolgen van pesten			Risicofactoren pesten Gevolgen voor slachtoffers van pesten
		Cyberpesten	
Pesten op het werk			Pesten op de werkvloer
• Veiligheid in en om het huis	Signalen en risico's van vallen bij ouderen	Aanwezige organisaties in de wijk die producten en materialen leveren voor valpreventie	Cijfers over vallen bij ouderen Veilige producten en valpreventie
			• Omgeving

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke - verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Domeinspecifieke informatie	Rechten van de inwoner		Juridisch loket
	Jeugdreclassering		Wat is jeugdreclassering?
	Jeugdbescherming		Jeugdbescherming: wie doet wat?

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Psychische gezondheid

Mensen kunnen gevoelens en gedachten hebben die belemmerend werken voor hun functioneren, denk daarbij aan angst, woede, neerslachtigheid of alleen zijn. Belangrijk is oog te hebben voor deze gedachten en gevoelens en zowel sluimerende als complexe psychische problematiek te herkennen, zoals langdurige depressie of autisme.

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Psychisch (dis)functioneren	Psychisch gezond functioneren		Informatie en test psychische gezondheid voor jeugd
			Richtlijn psychosociale problemen
	Verwevenheid van psychische gezondheid met andere leefgebieden als lichamelijke gezondheid of participatie	Interventies en aanpak voor inwoners met multi-problematiek	Filmpje Goede voorbeelden aanpak voor inwoners met multiproblematiek
			Publicatie Goede voorbeelden Integraal Werken in de Wijk met mensen met een LVB en/of GGZ problematiek
	Kenmerken en signalen van veelvoorkomende sluimerende en complexe psychische problematiek:	Hoe basiskennis psychopathologie en diagnostiek toe te passen in een anamnese	Informatie over kenmerken en behandelwijzen
		Gedragstijlen en onderscheid van psychiatrische kenmerken	Verwijzing naar informatie diverse problemen
	Persoonlijkheidsproblematiek		Overzicht signalen en typen persoonlijkheidsstoornissen
Psychose		Wat is een psychose?	
Bipolaire stoornissen		Zelftest bipolaire stoornissen	

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende – kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Psychisch (dis)functioneren (vervolg)	ADHD		Wat is ADHD bij volwassenen?
	Autisme		Wat is autisme?
	Depressie		Wat is depressie? Interventies depressie Keuzewijzer passende tool of therapie
	Dementie op jonge leeftijd		10 signalementen voor Jong Dementie
	Stress/burnout		Wat is stress en burnout?
	Veelvoorkomende angsten		Wat zijn veelvoorkomende angsten?
	Traumatisering		Wat is traumatisering bij jeugdigen?
	Co-morbiditeit		Wat is co-morbiditeit?
	Mensen met verward gedrag/zorgmijders		Wat is bemoeizorg?
	Suïcideneiging/ dreiging		Handelen bij dreiging zelfdoding
	Suïcideneiging/ Acute dreiging		113 zelfmoord preventie
	Diverse verslavingen	Diverse verslavingsfasen	Informatie en interventies verslavingen
		Invloed van behandeling door GGZ/verslavingszorg	
		Hoe je problematiek bespreekbaar kunt maken	Bespreken en signaleren van overmatig alcohol gebruik
Interventies en ondersteuningsmogelijkheden		Ondersteuningsmogelijkheden	

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke - verdiepende - kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Psychisch (dis)functioneren (vervolg) Herstel		KOP (kortdurende behandeling binnen de generalistische basis ggz en POH-GGZ)	Artikel KOP model voor generalist GGZ
		Risicotaxatie-instrumenten	
		Innovaties op gebied van geestelijke gezondheid	
	Uitgangspunt van herstel van de psychische gezondheid en het realiseren van een voor de cliënt zo hoog mogelijke kwaliteit van leven	Hoe te handelen in crisissituaties en (tijdelijk) de regie overnemen	
		Motivatie en ondersteuning bij gedragsverandering tbv herstel	Bouwstenen voor herstel
		Gesprekstechnieken en gedragsveranderende interventies	Minicursus over zelfregie Filmpje voorbeeld motiverende gespreksvoering
	Manieren waarop mensen kunnen herstellen van psychische onbalans en voorkomen van verslechtering	Kwartiermaken waardoor het maatschappelijke klimaat voor participatie van mensen met psychische problemen bevorderd wordt en zij kunnen werken aan herstel en rehabilitatie	Kwartier maken
		Samenwerken aan herstel in de wijk	Praktijkvoorbeeld Amsterdam GGZ coaches in de wijk Succesvolle aanpakken van samenwerking in de wijk
	Risico's van psychische problemen op de gezondheid en veiligheid van mensen zelf en hun omgeving	Afwegingen en vanuit integrale benadering omgaan met risico's, in samenspraak met behandelaars	Checklist problemen
	Weging vragen en problemen	Gezamenlijke besluitvorming rond specifieke problematiek	Checklist hulpverleners gezamenlijke besluitvorming over hulp

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende – kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Zelfmanagement	Mensen met verward gedrag/zorgmijders: mental health first aid		Diverse filmpjes met uitleg over eerste hulp
	De rol van naasten, familiesysteem en mantelzorgers bij de zorg aan mensen met psychische problematiek	Interventies voor ondersteuning en begeleiding die zorg-/hulpverleners helpen om de betrokkenheid van familieleden en mantelzorgers te (h)erkennen en hun behoeften aan ondersteuning te beantwoorden	Generieke module Samenwerking en ondersteuning naasten
		Ondersteunen kinderen van ouders met psychische problemen	Factsheet feiten en richtlijnen kinderen van ouders met psychische problemen
	Bemoeizorgers die via de ggd in samenwerking met ggz en verslavingszorg actief zijn	Hoe je mensen met psychische aandoening voldoende ruimte geeft om zelfstandig keuzes te kunnen maken en dit te stimuleren	Module over zelfmanagement in ontwikkeling
	Invloed van werk op het herstel, welzijn en welbevinden van mensen met psychische aandoeningen	De rol die werk heeft voor betrokken patiënt bij zijn of haar herstel	Arbeid als medicijn
	Invloed van stigma op mensen met psychische aandoeningen	(Kosten-)effectieve interventies en methodieken om publiek stigma, zelfstigma en stigmatisering in de hulpverlening te bestrijden	Destigmatisering
		Invloed en werking van ervaringsdeskundigen en zelfhulpinitiatieven	Ontdek je buurt Ingangen zelfhulp
	Euthanasie		Inzichten en informatie euthanasie
Crisisopvang	Acute problematiek en crisispreventie	Specifieke bejegening cliënt met psychische/psychiatrische problematiek	
	De keten van psychiatrische hulp voor mensen die in psychische nood verkeren	De inhoud van zorg die de patiënt ontvangt in de keten van de acute psychiatrie en de organisatie van zorg die bij deze inhoud past	Generieke module Acute psychiatrie

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende – kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Crisisopvang (vervolg)	Psychiatrische en/of somatische co-morbiditeit bij mensen met psychische aandoeningen	Handvatten voor de benadering van psychiatrische patiënten met somatische en/of psychiatrische comorbiditeit/bemoeizorg	Generieke module Comorbiditeit
			Samenwerking en ondersteuning van naasten (van mensen met psychische problematiek)
Specialistische psychische vraagstukken kind/jeugd	Kenmerken en signalen bij kinderen met stemmingsproblemen	Ondersteuning bij omgaan met het vraagstuk	Factsheet feiten en psychiatrische richtlijnen stemmingsproblemen
	Kenmerken en signalen van middelengebruik	Ondersteuning bij omgaan met het vraagstuk	Factsheet feiten en psychiatrische richtlijnen middelengebruik Informatie over middelenmisbruik en verslaving
	Kenmerken en signalen van gameverslaving	Ondersteuning bij omgaan met het vraagstuk	Informatie opvoeden met media Toolbox met factsheets en tips voor professionals
	Kenmerken en signalen van eetstoornissen	Ondersteuning bij omgaan met het vraagstuk	Wat werkt bij eetstoornissen
		Onderscheid tussen kind- en omgevingsgerelateerde risicofactoren voor de geestelijke ontwikkeling van de jeugdige	
	Impact psychische vraagstukken op ouders/omgeving	Doorverwijsmogelijkheden	

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende – kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Specialistische psychische vraagstukken ouderen	Kenmerken en signalen van psychische vraagstukken bij ouderen	Geriatricie (ouderenzorg) (basiskennis)	Programma over beter ouder worden
	Veroudering	Ondersteunen bij het ouder worden	Voorbeelden werkwijzen
	(beginnende) Dementie	Tijdig signaleren van (dreigende) problemen	Screeningsinstrumenten
		Medicatie (spiegel etc)	Informatie en handelwijze
		Omgaan met (diagnose) dementie	Tips en test over dementievriendelijk zijn
	Technologische hulpmiddelen bij dementie	Ondersteuning naasten	Online training voor netwerk van mensen met dementie
		Aanwijzingen bij gebruik van technologische hulpmiddelen.	Infographic - Technologie bij dementie thuis
			Hulpmiddelenwijzer
	Onderzoeksmogelijkheden diagnosticering dementie		De technologische toekomst van de Zorg
Onderzoeksmogelijkheden diagnosticering dementie		Brochures en filmpjes	
Depressie en eenzaamheid/isolatie		Tool verbeteren aanpak eenzaamheid	
Rouwverwerking, verlieservaringen		Bestrijden eenzaamheid	
Domeinspecifieke informatie	Mogelijkheden van psycho-educatie i.s.m. POH-GGZ/ FACT- teams	Beleid en aanpak die gemeente hiervoor ontwikkelt	
	Inzet van begeleid/beschermd wonen		Informatie over (toegang tot) begeleid/beschermd wonen

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Kennis per bouwsteen	Professionals hebben algemene kennis op basis waarvan zij signalen kunnen herkennen	Professionals hebben specifieke – verdiepende – kennis op basis waarvan zij zelf ondersteuning kunnen bieden	Link naar andere kennisbron
Domeinspecifieke informatie (vervolg)	(Vernieuwende) dagbesteding		Vernieuwing in dagbesteding Zelfregiecentrum
	Vormen van ondersteuning door GGZ op basis van duur, intensiteit en blijvende problematiek		Methodebeschrijving Sociaal werk & GGZ
	Actuele juridische kennis (incl. privacywetgeving)		e-learning Privacy
	Juridische kaders Wmo	Inschatten of ondersteuningsvraag binnen Wmo past	Infographic diverse wetten
	Kennis van aanbod verzekerde zorg en niet verzekerde zorg	Inschatten of ondersteuningsvraag binnen WLZ of zorgverzekering past	
	Kennis van de keten van en samenwerkingsafspraken tussen huisartsenzorg, generalistische basis ggz en gespecialiseerde ggz	Kennis over de taakafbakening, verantwoordelijkheidsverdeling en monitoring bij gedeelde geestelijke gezondheidszorg Inschatten noodzaak en toeleiden naar beschermd wonen	Generieke module Landelijke GGz Samenwerkingsafspraken Checklist en informatie over toeleiding beschermd wonen

- Home
- Introductie
- Werken vanuit perspectief van inwoner of cliënt
- Kennis van specifieke doelgroep
- Generieke competenties

Lichamelijke gezondheid

Dagelijks functioneren

Inkomen

Participatie

Opvoeden en opgroeien

Veiligheid

Psychische gezondheid

Colofon

Auteurs:

Herma Ooms en Mirella van den Burg (NJI),
Annelies Kooiman (Movisie), Marga Beckers (NCJ)

Redactie:

Harry Hens (Movisie)

Met dank aan:

De in IWW samenwerkende kennisinstututen:
Movisie, Nederlands centrum Jeugdgezondheid,
Nederlands Jeugdinstuut, Vilans, Werkplaatsen
Sociaal Domein en partnerorganisaties: Avans,
Buurtplein Doetinchem, gemeente Amersfoort/
regio Eemland, Kwaliteitsontwikkeling GGZ,
Kennisplatform Integratie & Samenleving,
Stichting Lezen en Schrijven, IVO, Vereniging
Orthopedagogische Behandelcentra en de
WIJ-academie Eindhoven.

Vormgeving:

Taluut

Contact

Voor meer informatie over de kenniskaarten of voor
ondersteuning bij de toepassing van de
kenniskaarten, kan contact opgenomen worden met
info@integraalwerkenindewijk.nl

Overname van informatie uit deze publicatie is toegestaan onder voorwaarde van de bronvermelding.
© 2018 IWW

Dit is een uitgave van Integraal Werken in de Wijk.
In dit landelijk programma bundelen Movisie, het Nederlands Centrum
Jeugdgezondheid, Nederlands Jeugdinstuut, Vilans en de Werkplaatsen Sociaal
Domein de krachten om samen met professionals en beleidsmakers kennis en
expertise over integraal werken te ontwikkelen en toegankelijk te maken.
Meer informatie: www.integraalwerkenindewijk.nl

